ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ЛІТАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЬАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№165 (22.323) • 2012 гъэм шыщхьэІум (августым) и 28, гъубж • Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ • И уасэр соми 3-щ •
adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал къулыкъухэр зыІыгъ цІыхухэм я лэжьапІэмэра Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъухэр зыІыгъэм я мазэ улахуэхэмрэ хэгъахъуэным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Указ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъум и Іуэхукіэ» 2005 гъэм жэпуэгъуэм и 28-м къащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №81-РЗ-м и 20-нэ статьям и Іыхьэ 9-м ипкъ иткІэ **унафэ сощІ:**

1. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал къулыкъухэр зыІыгъэм я лэжьапІэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъущІэхэм я улахуэхэм я Іуэхукіэ» 2007 гъэм бадзэуэгъуэм и 20-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым къыдигъэкІа Указ №947-УП-м тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал къулыкъухэр зыІыгъэм ират лэжьапІэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъущІапІэхэм щаІыгъ къулыкъухэм тещІыкъуэ КъБР-м и къэрал граждан къулыкъущІэхэм ират улахуэхэм, КъБР-м и къэрал граждан къулыкъумкІэ яІэ класс фІэщыгъэщІэхэм ялэкІуэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъущІэхэм ират улахуэхэм 2012 гъэм жэпуэгъуэм и 1-м щыщІэдзауэ хуэдэ 1,06-кІэ хэгъахъуэн.

2. Мы Указым и пункт 1-м кьыІэрыщыгъэлъэгъуэм хуэдэу, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал къулыкъухэр зыІыгъэм я лэжьапІэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъущІэхэм я улахуэм щыхагъахъуэкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал къулыкъухэр зыІыгъэм ират лэжьапІэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъущІапІэхэм щаІыгъ къулыкъухэм тещІыкъуэ КъБР-м и къэрал граждан къулыкъущІэхэм ират улахуэхэм, КъБР-м и къэрал граждан къулыкъумкІэ яІэ класс фІэщыгъэщІэхэм ялэкІуэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъущІэхэм ират улахуэхэм хиубыдэ ахъшэ жьгъэйр сомым нэсу нэхъыбэ ящІ.

3. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм хуэгъэувын мы Указыр гъэзэщІэным текІуэдэну ахъшэр «2012 гъэм, 2013, 2014 илъэсхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и Іуэхукіэ» 2011 гъэм дыгъэгъазэм и 30-м къащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №129-РЗ-м ипкъ иткІэ 2012 гъэм къагъэсэбэпыну бюджет ахъшэм къыриубыдэу къыутІыпщыну.

4. Мы Указым кьару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2012 гъэм шыщхьэІум и 16-м
№117-УГ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и органхэм я лэжьакІуэхэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъум химыбыдэ Іэнатіэхэр зыІыгъэм я улахуэхэм хэгъахъуэным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Указ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и органхэм я лэжьакІуэхэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъум химыбыдэ Іэнатіэхэр зыІыгъэм социальнэ шэсыпІэхэр кьахуэгъэпэщын мурадкІэ, **унафэ сощІ:**

1. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и органхэм я лэжьакІуэхэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъум химыбыдэ Іэнатіэхэр зыІыгъэм лэжьапІэ зэрыратым и Іуэхукіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 2007 гъэм шыщхьэІум и 8-м къыдигъэкІа Указ №955-УП-м ипкъ иткІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и органхэм я лэжьакІуэхэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъум химыбыдэ Іэнатіэхэр зыІыгъэм я къулыкъухэм тещІыкъуэ КъБР-м и къэрал граждан къулыкъущІэхэм ират улахуэхэм 2012 гъэм жэпуэгъуэм и 1-м щыщІэдзауэ хуэдэ 1,06-кІэ хэгъахъуэн.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм хуэгъэувын мы Указыр гъэзэщІэным текІуэдэну ахъшэр «2012 гъэм, 2013, 2014 илъэсхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и Іуэхукіэ» 2011 гъэм дыгъэгъазэм и 30-м къащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №129-РЗ-м ипкъ иткІэ 2012 гъэм къагъэсэбэпыну бюджет ахъшэм къриубыдэу къыутІыпщыну.

3. Мы Указым кьару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2012 гъэм шыщхьэІум и 16-м
№118-УГ

• КъБР-м и Парламентым

Сурэтыр **ІЭХЪУЭБЗЧ Илья** *трихащ.*

Я гур хэжкІэ къоІэ

ЩыщхьэІум и 23-м КъБР-м и Парламентым и Унэм ЩІалэгъуалэ парламентымрэ правительствэмрэ хэтхэр щаІуущащ Тыркум, Сирием, Иорданием щыщу ди республикэм къажІуа политикэ, жьдагъуэ, щІыныгъэ лъжьакІуэ ныбжьыщІэхэм.

ЗЭІУЩІЭР къызэІуихащ икІи иригъэкІуэкІащ КъБР-м и Парламентым и Аппаратым и унафэщІ **Битокъу Владимир**. Ар кІэщІу кьытеувыІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Парламентым и тхьыдэм, и кьалэнхэм.

- Мыр республикэм исхэм Іэмал имыІэу ягъэзэщІэн хуей унафэхэр кьыщащтэ Іуэхуущапіэщ. Иджы лажьэр 2009 гъэм гъатхэпэм и 1-м хаха 4-нэ зэхьакъэгъуэрщ, Депутатхэр щІыху 72-р мэхъу. ЩІэныгъэхэм я кандидату щІыху 15, доктору 20 диІэщ. Парламентым щыхубзибл хэтщ, Депутатхэм я процент 17-м я ныбжьыр илъэс 40-м нэсакъым.

Къэрал къулыкъущапіэхэм Іутхэм фІыуэ ящыгуроІуэу ди республикэр ефІэкІуэн, знужьын папщІэ щІалэгъуалэр политикэм хэтпэн зэрыхуейр, арыншауэ къащта унафэр щагъэзащІэ къэралыгъуэ зэрытхуэмыухуэнур. ГъащІэм псынщІэу знужь хъуащ, нэхъыжьхэм, ягъ итхэм зэдгъэпэща щІэныгъэмрэ къэтщІа щэхуэхмкІэ ди щІалэгъуалэм дадэгащІэмэщ ди къэкІуэнур дахэ щыхъунур. Мис ар и щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэщ ЩІалэгъуалэ парламентрэ правительствэрэ кьыщІыхэзгъэпэщам.

Джаншуев Мусса кьыщыпсалъэм зи унафэщІ ЩІалэгъуалэ парламентым и лъжьэкІэм и гугъу ищІащ.

- ЩІалэгъуалэ парламент кьызэгъэпэщыныр икъукІэ и чэзу дыдэу, дызыхуей Іуэхуу ди унафэщІхэм кьыхахьащ, - жиІащ абы. - Мыр ещанэ зэхьхьэгъуэу зэхэтщ, абы щІыху 42-рэ кьызэщІеубыдэ. КъБР-м и Парламентым и зэхуэсхэм дэри дыщІэсщ, кьащтэну унафэхэм щытепсэлъыхьыкІэ, зэрытхуэзфЪэкІкІэ ди акъыл хьдолъхъэ. Нобэкіэ зи Іуэху зетхуэхэм я гугъу пщІымэ, ислъам диным и хабзэхэм, абы зэрызиужьым теухуа «стІол хъурейхэр» идогъэкІуэкІ, Іуэху щхьэпэхэр кьыдоІэт. Кьыхэтэщыпхъэщ ди щІалэгъуалэм гупсысэ куу кьыхэзрызыкъуахыр, абы дызэрыщыгуфІыкІыр.

Щокъарэ Залиид ди лъэпкъэгъу ныбжьыщІэхэр адэжь лъахэм кьызэреблэгъари и гуапэ зэрыхьуржІа ноужь, кьыхитэщащ ар зи пашэ ІЩІалэгъуалэ правительствэм и лэжьыгъэ зэтеубгъ ным КъБР-м и Іэтащхьэ Къанокъуэ Арсен ахэрэмщІакІуэ хуэхъуауэ зэрыщыгар.

- ЩІалэгъуалэ правительствэм хэтхэр нэхъ мащІэщ, ауэ зэфІэдгъэкІ Іуэхуэкмкі закъыкІэрыдгъэхуркъым, - жиІащ Залиид. - Ди щІалэгъуалэр политикэ гъащІэм хьдошъ, абы теухуауэ ямыщІэІамэ, ар кьагурыдогъаІуэ. Дэтхэнэ зы министр ныбжьыщІэри республикэ Правительствэм и министрым долажь, йочэнджэщ, ахэр куэдкІэ дэІэпыкъэгъу кьытхуохьу. Кьыхэгъэщыну сыхуейт ди зэІуущІэхэм КъБР-м и Унафэщ Іыр, министрхэр зэрыщІэсыр. Ныбжьыщ Іэ губгъэгъэхэр, зэчиифІэхэр ди Іэпэ, абы дрогушхуэ. Иджыблагъэ урысейпсэ зэхьэзэхуэ дыхэтати, ди Правительствэ щІыкІ Ум етІуанэ уВыпІэр кьыщцихащ, ар зэфІэдгъэкІэм щыхьэт техьэуэ кьыщцохьу.

(КІэухыр 2-нэ нап.)

• Дзэлыкъуэ куей

Уэрамхэм йогугъу

Псынэдахэм кьыпэзыкІухь гъэзуэм ремонт лэжьыгъэхэр щокІуэкІ.

АР ЗЭФІЭКІЫХУ транзит транспортхэр мы кьуажэм и уэрам нэхьыщхьэм щызэекІуэнущ. Апхуэдэ щытыкІэм жьылагъуэсхэм гугъуэхь щхьэхуэхэр кьаухуехь. Абы кьыхэкІыу дэтхэнэ зы ухуакІуэри хущІокъу кьапэщІыль кьалэнхэр тэмэму и чэзум кьызэрырахьэлІэным. Лэжьыгъэхэр кьрихьэлІэнущ эзпеуэм бжьыпэр щызыуфыдыда ищІи тенденрыр кьызэхьэхуэа «Бахъсэн гъэзугухуэу управленэм». Абыхэм текІуэдэнущ ежьы ди ныбжьыр 9-м щІигъу.

Километри 3 зи кІыхьагъ гъуэгур асфальт зэрыт ралъхьэным хуэдэу иджыпсту зрагъэхьэщІ. Хэткіи щхьхьыкІ ныкъуэ гъэзэгъа зимыІэ гъуэгур щІэх дыдэ зэрызэзэкьутэжыр. Апхуэдэу кьэмыхьун папщІэ иджырей Іэмалхэр кьагъэсэбэп. Кьиныбжьмыщ Іауэ, ухуакІуэ бригадэр техникэфІэкэмкІи кьызэгъэпэщащ. Нобэ мы щыІэм автогрейдеру 2, экскаватор, «КАМАЗ» хьэлъэзешэ машинэу 3, асфальтубэу 1 щолажьэ. Іуэхугъуэ псори фокІадэм и кІэхъ эзфІагъэкІыну я мурадщ.

Мы лэжьыгъэм кьыдэкІуэу Бэтэх жылагъуэм и уэрамхэм ящыщ зыи зэрагъэпэщыжьк. Ухуэныгъэ псоми сом мин 931-рэ текІуэдэнущ. Абы щыщу сом мин 83-р кьуажэ мыльку кьыхэкІынущ. Зи гугъу тщы уэрамэр зыхуэкІуэгъэзэнущ «Агрострой» ООО-м.

ЖАНХЪУЭТ Зуэз.

Дзэм ираджэхэм хагъахьуэ

УФ-м Зыхьумэжныгъэмкіэ и министерствэм щыІэхьэхьа плащым ящІ ипкъ иткІэ, урысей армэм дызыхуэкІуэ бжьыхьэм ираджэнхэм я бжыгъэм хагъахьуэнущ.

«Независимая газета»-м зэригъэшІэ, абы теухуа проектыр къэралым и Президент Путин Владимир и деж фокІадэм икуэм ягъэхьынущ, бжьыхьэм дэм дашынуэм ехьэлІауэ жэпуэгъуэм и 1-м кьыдигъэкІыну унафэм хигъэхьэн папщІэ. УФ-м Зыхьумэжныгъэмкіэ и министерствэм и мурадщ си ныбжьыр кьэсауэ армэм ираджэхэм я бжыгъэр мин 50-кІэ нэхъ мыхъуми хигъэхьэну. Щхьэусыгъуэр - контрактКІэ къащтэхэм тратъэкІуэдэну мылькур кьаэзремэщІэкІырщ.

Хамэ къралхэр егъэкъуаншэ

Сириемрэ президент Асад Башар жиІащ я деж кьыщыхьэ зэпэщІэувэныгъэр хамэ къралхэм кьызэрыгъэрагъэпэщаркІи Іуэхур игъэтэмэмыщ папщІэ щыт щхьхькІи кьызэримыкІуэтыныр.

Оппозицэр, дауи, кьызэщІэзыгъэстри Іэщэрэ мылькукІэ кьызэзыгъэпэщри Сириемрэ тепщэныгъэр щызыІыгъэр тезыдзыну хущІэкъу хамэ къралхэрщ. Уеблэмэ я зауэлІэри абы щагъакІуэ щыІэщ. Иджыблагъэ хэІущІыІу хъуащ Тыркум щыщ генерал, кьухьэпІэ къралхэм я инструктор-офицер зыбжанэ властым и бийхэм яхэту зэрауКІар. Махуэ кьэс апхуэдэхэм я бжыгъэм хохьу.

Асад Башари кьыкІуэтыну зигъэхьэзырыкым. Абы жиІащ Сириемрэ и Іыхубэр хамэ къралхэм зэрыпхьахуэкІуэхэмэ бийм кьэуэва оппозицэмрэ зэтриКьутэн папщІэ и псэм зэремыбгъэжьнур. Синьхуа агентством кьызэритымкІэ, дыгъуасэ и закъуэ щІыху 370-рэ зэпэщІэувэныгъэм зэкІуэдащ. Ильэсым щІигъуауэ Сириемрэ щекІуэкІ гражданэ зауэм щІыху минхэм я псэр хальхьащ, куэд дыдэ щтапІэ ихьэжащ. Мы гуэдзвэгъуэм щІэх кІэ игъуэтыныр фэ теткым: США-мрэ кьуэхьпІэ къэралхэмрэ я дзэхэр ирашэу Іуэхур къарукІэ ягъэтэмэмыну хущІокъу, Урысеймрэ Китаймрэ ар яІэрхьэм.

Уэим ящІ

«Урысей зэкъуэтымрэ» «Зауэгагъэ здэщыІэ Урысеймрэ» ерыщу зэпэщІувэа хуэздщ.

Урысей Федерацэм и политикэ парт нэхъ лъэрызехьэхэм ящыщитІыр зэщІеиныр зыкьомкІэ кьыхэхкІащ Къэрал Думэм и депутатхэу Гудков Дмитрийрэ Пономарев Ильярэ. Мыхэр апэ щІыкІэ «Урысей зэкъуэтым» хэтащ, ижьыкІэ «Зауэгагъэ здэщыІэ Урысеймэ» хьэзэрі, къэралым и хабзэхэуэ ІэнатІэ нэхъыщхьэ кьыщыхьатащ. Нэхьапэм зы партым кьадыхэтахэм Гудковым и хьэрыгъэт Іуэхуэхэр я фЪэгъэнапІэу, Къэрал Думэм и мандатым ар пагъэкІыну мурад ящІащ. Пономаревыр абы кьыщыхьощ-жащ. Иджы «Зауэгагъэ здэщыІэ Урысеймэ» УФ-м Следственэмкіэ и комитетым тхьыгъ иригъэхьыну зегъэхьэзэнур, «Урысей зэкъуэт» партым щыщу Къэрал Думэм кІуахэм хэт хьэрычэтыщІэ Іуэху зэрихуэми кьыщыгъэпэсрауэу. Апхуэдэхэм я щІэунэщІэхэр газетхэми кьытрадзэну ящІ ипщ.

Хабзэм ипкъ иткІэ, Къэрал Думэм и депутатхэр хуиткым я кьалэнхэр ирахьэкІыхукІэ хьэрычэтыщІэ Іуэхуэхэр зрахьну. АрщхьэкІэ ар уэим зыщІэхэр мащІэжьым икІи «Захуагъэ здэщыІэ Урысей» партым кьрихьэжьам псалъэмакъ куэд кьыэрикІынym щэч хэпъкъым.

Метринщ и Іьагагъыу Екатеринбург и курыкуэсм дэт Ельцин и фэепІым лей кьызэрытехьам кьалэдэсхэм гу щылъатар нэху щА иужькІэщ. Автомашинэм ису жэщыр сыхьэти 3-м абыкІэ блэкІа хабзэхьэмэхэм зэрыжаІэмкІэ, а зэманым ирихьэлІэу псори тэмэму щыташ икІи гурыщхьэу уэзыгъэщІ лъэпкъ щыІакъым. ИужькІэу хуагъэфащэ лъчыр кьащтракІыхар. Ар хэт и Іужьмэ зэхащІ.

НОБЭ

и 1924 гъэм Налшык кьыщызэрагъэпэщащ Физкультурэмкіэ совет.

и Физико-математикэ щІэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор **Щокъуній Владимир** 1933 гъэм кьалъхуащ.

и Къэбэрдей-Балъкъэрым щІыхь зиІэ и журналист, тхакІуэ **Мыз Ахьмэд** кьыщалъхуа махуэщ (1954 гъэ).

Дунейм и щытыкІэнур:

Пшэ мащІэ тельыныщ. Махуэм хуабэу градус 25 - 28-рэ, жэщым градус 21 - 22-рэ щыІэнущ.

ІЭшаІэнэр зыльхьэзырыр **ЖЫЛАСЭ Заурбий.**

Лъэпкъ Іуащыгъэ:

Дунейр Іэрыхьэ-Іэрыкіщ.

ФокІадэм и пащІэдэхэм Арщыдан къуажэм бэзэрыщІэ къыщыхэзыІуахыну.

КУЭД зэрыщыгъуэзащи, мы жылагъуэм щыпсэуэхэр игъащІэ лъанэрэ хадэхэкІ бэв къэгъэкІыным йогугъу, арщхьэкІэ цІыхур нэхъыбэу гугъу езыгъэхьыр абы и щэнырщ. Апхуэдэ щытыкІэхэр щыІуэ Сириемрэ щекІуэкІ гражданэ зауэм щІыху минхэм я псэр хальхьащ, куэд дыдэ щтапІэ ихьэжащ. Мы гуэдзвэгъуэм щІэх кІэ игъуэтыныр фэ теткым: США-мрэ къуэхьпІэ къэралхэмрэ я дзэхэр ирашэу Іуэхуэр къарукІэ ягъэтэмэмыну хущІокъу, Урысеймрэ Китаймрэ ар яІэрхьэм.

Ельциным и фэепІ сыныр ягъэпуд

Екатеринбург къалэм Урысейм и яІэ президенту щыта Ельцин Борис щыхуагъэуа фэепІ сыным дэ щІыху кърагъыкуэу ящу кьекІащ.

Метринщ и Іьагагъыу Екатеринбург и курыкуэсм дэт Ельцин и фэепІым лей кьызэрытехьам кьалэдэсхэм гу щылъатар нэху щА иужькІэщ. Автомашинэм ису жэщыр сыхьэти 3-м абыкІэ блэкІа хабзэхьэмэхэм зэрыжаІэмкІэ, а зэманым ирихьэлІэу псори тэмэму щыташ икІи гурыщхьэу уэзыгъэщІ лъэпкъ щыІакъым. ИужькІэу хуагъэфащэ лъчыр кьащтракІыхар. Ар хэт и Іужьмэ зэхащІ.

• Лэскэн куей

Арщыдан бэзэрыщІэ

**Ныбжьыщ Іэ ныбжьыщ Іэ ныбжьыщ Іэ

Я гур хэкумкІэ къоІэ

(КІэухмр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.)

ЩІалэрэуалэ парламентымрэ правительствэмрэ я лэжьыгъэм хъщІэхэр хагъэгъэза ІэуакІэ, щІалэхэмрэ хъыджэбзхэмрэ ун ущІэ зыбжанэкІэ бысымхэм зыхуагъэзащ. Зэман кІэщІым кьриубыдэу адыгэхэм я псэукІэм и лЬэныкъуэ зэхуэмыдэ куэдым лЬэІесыну хунэсащ ахэр. Абы щыщт Соч кьалэ щекІуэкІыну Олимп Джэгуэхэм лЬэпкъ нэщэнэу КЬР-м и ЩІалэгъуалэ парламентымрэ правительствэмрэ хальхьэфынур зыхуэдэм.

Битокъу Владимир жиІащ 2014 гъэм Соч щекІуэкІыну Олимпиадэр Іуэхущхуэу зэрыщытыр, ди ЩІалэгъуалэ парламентымрэ правительствэмрэ абы хальхьэн-хахыным хеухуауэ я кьарур зэрымащІэр. Владимир кьыхигъэщащ республикэм и Іэтащхьэ Кьанокьуэ Арсен Олимп Джэгуэхэм я кьызэгъэпэщакІуэ комитетым лЬэІукІэ зэрызыхугъэзар, адыгэм и лЬэпкъ дамыгъэхэр, нэщэнэхэр кьагъэсэбэпыныр зэрыфІэигъуэр кьыхэщу. НэгъуэщІ зы щІалэ щІэупщІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и ЩІалэгъуалэ парламентымрэ правительствэмрэ хэхэс адыгэхэм ящыщ зырыз хагъэхъэ хъунрэ мыхъунрэ. Лъэпкъ Іуэху дагъэкІыныжмкІэ, хэкужьым щекІуэкІ хъыбархэр хэхэсхэм ящІэныжмкІэ, адэжь лЬахэм кьыщрахьэжьэ дзжьыгъэхэм хэтыну Іэмал яІэныжмкІэ сэбэп хъуну кьиІыпэу аращ апхуэдэ жэрдэм кьыщІыхалъхьар. Абы и жэуапу Битокъум жиІащ хамэ кьэрал щыпсэу адыгэхэм иджы хуэдэу гулыпІэ хуащІу зэрыщымытар. «Дэ дыарэзыщ фэ кьыгъэфлъхьэ псомкІи, дызэдзлъжьнщ, псоми ди зэхуэдэ хэкум и пщэдейр нэхъыфІ зэрыхъуным дыпылъынщ», - жиІащ кьэпсэлъам.

Щокъэр Залиныр кьыхигъащащ КЬР-м и Іэтащхьэм кьыхилъхьа зэхъуэкІыныгъэхэм япкъ иткІэ, абыхэм я лЬэІур ягъэзэщІэну Іэмал зэрарЭр, ЩІалэгъуалэ правительствэм хьыхьну мурад зиІэхэр еужьэрэкІын зэрыхуейр.

Нэрылъагъут щІалэгъуалэм я гур хэкумкІэ кьызэреІэр. Абыхэм ящыкІэлъыплъкІэ, куэдым уегупсысырт. Хамэ кьэрал щыпсэу ди лЬэпкъэгъуэр изогъэщхь зи лЬабжьэр пагъхэуу нэгъуэщІ щІыпІэ щыхагъэхІэну яхьа жыгым. Лъэхъу щІыкІур щІыщІэм щыхэкІэж щІэщ, и лЬабжьэр мащІэщ жумыІэмэ... Гугъуу уи гур здэщыІэмрэ уи щхьэр здэщыІэмрэ щызэтемыхуэм и деж.

ЩОМАХУЭ Залинэ.

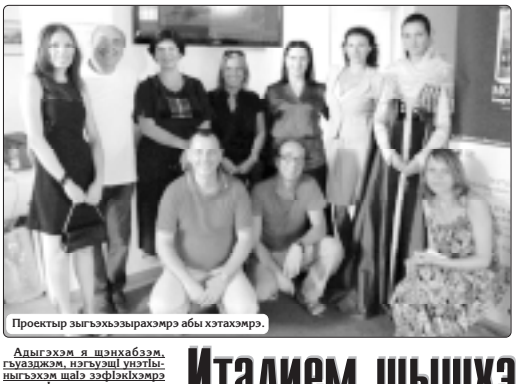

Проектыр зыгъэхьэзырыкэмрэ абы хэтахэмрэ.

Италием щыщхэр адыгэ Іуэхум дехьэх

● ЗэпыщІэныгъэхэр

Адыгэхэм я щэнхабзэм, гъэзджэм, нэгъуэщІ унэтІыныгъэхэм щалэ зэфІэкІхэмрэ я псэукІэмрэ теухуауэ хамэ кьэралхэм щыпсэуухэр зыщыгъуазэр мащІэщ. Ар кьиныкъэрэ. Филологие щІэныгъэхэм я доктор, Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтым адыгэ литературэмкІэ и кьудамэм и ІэщІагъэлІ нэхьащхьэ Хьэкіуащэ Мадинэ республикэм и щэнхабзэ хьугъуэфІыгъуэр дунейпсо утыкум нихьэсащ.

НЭРЫАБЭ гьатхэм Хьэкіуащэ Мадинэрэ интернетымкІэ абы щІыхугъэ кьыхуэхьуа суратыщІ, дизайнер, Урысейм и дизайнерхэм я зэгухьэныгъэм хэт Асеевэ Еленэрэ мазитІкІэ зэхуэтха нэущ, «Кавказ-морфиус» проектыр зэгъусэу ягъэхьэзырыну зэгурыІуащ, езым и щхьэтъусэ, суратТтех Іэзэ, ХудожественнымкІэ Италием и академием хэт Паоло Мизеринирэ кьаэту. Проектым кьежьапІэ хуэхьуар Урысейм Италием и щэнхабзэм, Италием Урысейм и щэнхабзэм я илъэсу 2011 гъэр ягъэувауэ зэрыщытаращ. Адыгэхэр нэхьыбэу щыпсэу Къэбэрдей-Балъкъэрым зэщхьгъусэхэр 2011 гъэм и гъэмахуэм щыщыкІуам, ди лЬэпкъэгъуэ суратыщІхэм, тхакІуэхэм, щІэныгъэлІхэм, журналистхэм, кьуажэдэсхэм, ныбжьыщІэхэм суратрахыну, зыщыщ лЬэпкъ щІ, адыгагъэм и мыхьэнэм, Кавказымрэ адыгэхэмрэ я кьэкІуэнум теухуа упщІэ зыбжанэкІэ зыхуагъэзэну хунэсат. Ахэри проектым хагъэхьащ.

Асеевэ Еленэ 1975 гъэм адыгэхэм я хэкужьым хиубыдэ Геленджик кьалэм кьыщальхуащ. Кьыхэгъэщыпхьэщ Еленэ нэхьапІуэдэ дунейпсо проект зыбжанэ зэрыпхигъэкІар, суратыщІхэм я зэпеуэ зэхуэмыдэхэм я лауреат зэрыхьуар. «Бланэ щальхуэ йокІуэлІэж», - жиІащ адыгэ псалъэжьым. Арауэ кьыщІэкІынщ Италием щыпсэу щыхубзым щэрджэсхэм теуху псори щыфІэгъэщІэгъуэнщ. Хьэкіуащэ Мадинэ и «Хэкум хуэуэзышэж гъэзагу» тхыгъэр Асеевэм щІиджыкІа нэужь, авторыр ИнтернетымкІэ зригъэщыхуащ. Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтым и тхыдэдж щалэхэу Кьуэжь Зауррэ Абазэ Алексейрэ республикэм и тхыдэм теухуа электроннэ тхыгъэ зыбжанэ Еленэ хуагъэхьащ. Куэд мыщІэуи Асеевэр адыгэхэм я тхыдэм фІы дыдэу хэгъуэзащ.

Іуэхур кьыдэзыгъэпщащхэм щэрджэсхэм я тхыдэр, Іуэрыіуатэр, щэнхабзэ щІэныр дунейпсо утыку ирахьэныкьрт я муradыр. Абы зэкъуигъуэщащ Іуэхущхьэ Хьэкіуащэ Мадинэ республикэм и щэнхабзэ хьугъуэфІыгъуэр дунейпсо утыкум нихьэсащ.

Іуэхур кьыдэзыгъэпщащхэм щэрджэсхэм я тхыдэр, Іуэрыіуатэр, щэнхабзэ щІэныр дунейпсо утыку ирахьэныкьрт я муradыр. Абы зэкъуигъуэщащ Іуэхущхьэ Хьэкіуащэ Мадинэ республикэм и щэнхабзэ хьугъуэфІыгъуэр дунейпсо утыкум нихьэсащ.

Іуэхур кьыдэзыгъэпщащхэм щэрджэсхэм я тхыдэр фІы дыдэу хэгъуэзащ.

НЭРЫАБЭ гьатхэм Хьэкіуащэ Мадинэрэ интернетымкІэ абы щІыхугъэ кьыхуэхьуа суратыщІ, дизайнер, Урысейм и дизайнерхэм я зэгухьэныгъэм хэт Асеевэ Еленэрэ мазитІкІэ зэхуэтха нэущ, «Кавказ-морфиус» проектыр зэгъусэу ягъэхьэзырыну зэгурыІуащ, езым и щхьэтъусэ, суратТтех Іэзэ, ХудожественнымкІэ Италием и академием хэт Паоло Мизеринирэ кьаэту. Проектым кьежьапІэ хуэхьуар Урысейм Италием и щэнхабзэм, Италием Урысейм и щэнхабзэм я илъэсу 2011 гъэр ягъэувауэ зэрыщытаращ. Адыгэхэр нэхьыбэу щыпсэу Къэбэрдей-Балъкъэрым зэщхьгъусэхэр 2011 гъэм и гъэмахуэм щыщыкІуам, ди лЬэпкъэгъуэ суратыщІхэм, тхакІуэхэм, щІэныгъэлІхэм, журналистхэм, кьуажэдэсхэм, ныбжьыщІэхэм суратрахыну зыщыщ лЬэпкъ щІ, адыгагъэм и мыхьэнэм, Кавказымрэ адыгэхэмрэ я кьэкІуэнум теухуа упщІэ зыбжанэкІэ зыхуагъэзэну хунэсат. Ахэри проектым хагъэхьащ.

Асеевэ Еленэ 1975 гъэм адыгэхэм я хэкужьым хиубыдэ Геленджик кьалэм кьыщальхуащ. Кьыхэгъэщыпхьэщ Еленэ нэхьапІуэдэ дунейпсо проект зыбжанэ зэрыпхигъэкІар, суратыщІхэм я зэпеуэ зэхуэмыдэхэм я лауреат зэрыхьуар. «Бланэ щальхуэ йокІуэлІэж», - жиІащ адыгэ псалъэжьым. Арауэ кьыщІэкІынщ Италием щыпсэу щыхубзым щэрджэсхэм теуху псори щыфІэгъэщІэгъуэнщ. Хьэкіуащэ Мадинэ и «Хэкум хуэуэзышэж гъэзагу» тхыгъэр Асеевэм щІиджыкІа нэужь, авторыр ИнтернетымкІэ зригъэщыхуащ. Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтым и тхыдэдж щалэхэу Кьуэжь Зауррэ Абазэ Алексейрэ республикэм и тхыдэм теухуа электроннэ тхыгъэ зыбжанэ хьэкІуащэ Мадинэ Италием здишат итальянхэр зытхьэкъуа, Сэральп Мадинэ ида адыгэ фащэр, модельер Хьэцыкіу Мадинэ и лЬэпкъ фащэхэр щызэхуэхьэса альбомыр, иджыблагъэ Налшык кьыщыдэкІа «Нартхэм я хьугъуэфІыгъуэ» тхыпльар, а проектым щытекІуа ныбжьыщІэхэм ящІа суратхэр зэрыт альбомыр, Къэзанокьуэ Жэбагъы теухуа тхыль, Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтым и лэжьакІуэхэм я тхыль зыбжанэ, ди суратыщІ гъуэзджэхэм я ІэдакъэщІэкІхэр, документальнэ фильмхэр, нэгъуэщІхэр.

Хьэкіуащэ Мадинэ а зэхэхьэм щыжиІащ ЮНЕСКО-м зи бзэр кІуэдыж лЬэпкъэм хиббжа, Кавказым и нэхъ лЬэпкъыжьхэм ящыщ адыгэхэм я щэнхабзэр дунейпсо утыку зэрырахьэм мыхьэнэшхуэ зэриІэр.

«Кавказ-морфиус» проектым хэту, ЩІэныгъэмрэ щэнхабзэмкІэ Италием щыІэ Урысей центрымрэ (Санта-Кроче Уардзынэ) Суратхэм я центрымрэ щэрджэсхэм ятеухуа суратхэр, Паоло Мизерини и «Уафэм и цыхухэр» теплъэгъуэхэр, зэщхьэгъэсэхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и щхьэгъусэхэр щызэхуэхьэса альбомыр, иджыблагъэ Налшык кьыщыдэкІа «Нартхэм я хьугъуэфІыгъуэ» тхыльпащ, а проектым щытекІуа ныбжьыщІэхэм ящІа суратхэр зэрыт альбомыр, Къэзанокьуэ Жэбагъы теухуа тхыль, Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтым щызэхуэхьэса живопись, графикэ суратхэр, Іэщ1агъэ зэхуэмыдэ зиІэ адыгэ цыхубз зыбжанэм кьэрІыхьа видео интервьюхэр. Апхуэдэу абы щагъэлъэпъуаш «Хатти», «Кабардинка», «Жэнэт щынальэ», «Эманым и псыежэх», «Кьызэрагъэгъэзэжа дыгъэ», «Макьамэ зыгъэІуэгъуэ», «Си лЬаэ» документальнэ фильмхэр.

Хьэкіуащэ Мадинэ зэрыжиІэмкІэ, ягъэльэгъуаехэр гуапэ, гъэщІэгъуэн ящыхьуауэ, цыху куэд адыгэхэм я щыІэкІэ-псэуэдэм щІэупщащ.

- Кьыхтхуэкіуа ныбжь зиІэ итальян цыхухъур фІыуэ кьыгъэльэгъуэныгъэхэр кьыщызэрагъэпэщащ. Гуманитар зэпыщІэныгъэхэмкІэ «Урысей эдэлэжьэныгъэ» дунейпсо федеральнэ агентствэр, ЩІэныгъэмрэ щэнхабзэмкІэ Рим щыІэ Урысей центрыр, Рим дэт Officine Fotografiche щэнхабзэ ассоциацэр, Геленджик щыІэ Resort Design дизайн-студиемрэ Айсизэ ICL школымрэ, КЬР-м ЩэнхабзэмкІэ и министерствэр, Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтыр, нэгъуэщІ Іуэхущ1анІэхэри я дэІэпыкьуэгъуэу зэхьыхьэхэр кьызэрагъэпэщащ.

Цыхуэшхуэ зэхуэзышэса выставкэхэм нэхъыбэу кьырихьэлІар творческэ интеллигенцэр, гъуэзджэм дихьэх итальянхэрт. Дауи, абыхэм яльагъу псори гъэщІэгъуэныщэ ящыхьуащ. Гъэльэгъуэныгъэм сурэт 40-м щІигъу утыку кьыщрахьащ. Абы хьыхьэрт «ГукъэкІыжхэм я хуэгъуэфІыгъуэ» зыфІаща Асеевэм и кьыгъэльэгъуэныгъэхэр кьыщІэкІащ икІи выставкэм кьэкІуэхэм адыгэхэм ятеухуа хьыбархэм я щэрджэсыгъэ, Геленджик щыІэ Resort Design дизайн-студиемрэ Айсизэ ICL школымрэ, КЬР-м ЩэнхабзэмкІэ и министерствэр, Гуманитар кьэхутэныгъэхэмкІэ Кьэбэрдей-Балъкъэр институтыр, нэгъуэщІ Іуэхущ1анІэхэри я дэІэпыкьуэгъуэу зэхьыхьэхэр кьызэрагъэпэщащ.

Цыхуэшхуэ зэхуэзышэса выставкэхэм нэхъыбэу кьрихьэлІар творческэ интеллигенцэр, гъуэзджэм дихьэх итальянхэрт. Дауи, абыхэм яльагъу псори гъэщІэгъуэныщэ ящыхьуащ. Гъэльэгъуэныгъэм сурэт 40-м щІигъу утыку кьыщрахьащ. Абы хьыхьэрт «ГукъэкІыжхэм я хуэгъуэфІыгъуэ» зыфІаща Асеевэм и

Гъэльэгъуэныгъэр щекІуэкІым.

● Хъуэхъу

Пэжыр зи гъуазэ

Вэсэмахуэ и ныбжьыр илъэс 60 иригъуащ лъэпкъ щэнхабзэм и лэжьакІуэ цІэрыІуэ, Дунейпсо Адыгэ Хасэм и саугъэтым и лауреат, «Тетраграф» ООО-м и унафэщІ Шакъ Елбэрд Бесльэн и куэр.

ЛЪЭПКЪ щІэныгъэм, тхыль тедзэным зэфІэкІышхуэ щызыІэ Шакъ Елбэрд сыт хуэдэ кьалэн и пщэ кьыдэхуэми, жэуапльныгъэ пылъу зэрызэфІихьыным хущІэкъуэ унафэщІ емызэшыжщ. Пэжыр зи гъуазэ, сыт щыгъуи ерыщу ипэкІэ кІуатэ, гьаганІэщІэхэм хуапабгъэ адыгэзэІ нэсым и кьалэныр хьэлэту, и нэІэ щІэт гупым пщІэ кьыхуащІу ирехьэжІ.

Илъэс 60 бжьыгъэ дахэр зыгъэльапІэ Шакъ Елбэрд узынщагъэрэ дэрэжьгъуэрэ иІэу ГъащІэм гу щихуэну гукІи псэкІи дохьэухъу. И пщІэр лъагэу, ГъащІэм и Іэфыгъэ псори зыхищІэу, и мурадхэм лъэІэсу, и унагъуэкІэ зэпэщІу куэдрэ Тхьэм игъэпсэу!

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакІуэхэр.

Мэзыр - гъыщІащ, дыкъэзыухъурейихь дунейм и гъэтІылъыгъэ уасэншащ. Мэз узынщэр ди псы изхэм, гъавэ бэвэрэм, хьэуа къабзэм я хэкІыпІэщ. Абы цІыхухэри, псэущхьэхэри егъашхэ, щІыупсым и щытыкІэр кьыхэрегъэпэщ, экологием пыщІа кьалэнхэр егъэзащІэ. Абы кьыхэкІыу мэзым и тыгъэхэр зэгъэзэхуэн, ар кьызэрытхуэупсэхэм хуэфащэ гулъытэ яхуэщІын хуейщ.

МЭЗЫМ и бий нэхъ шынагъуэ дыдэр мафІэрщ. Дыкъэзыухъурехьь дунейм илъэс минкІэ е цІыхум зэман кІыхькІэ кьагъащІа псори сыхьэт бжьыгъэм и кІуэцІкІэ абы хесхьэ.

Дунейм щихуабэгъуэ зэманым кьэралым и дэнэ щІыпІи мэзхэм мафІэсхэр кьыщохъу. Абыхэм я нэхъыбэр цІыхум и Іуэхущ. Мэзхэм фыщыкІуэкІэ, щыхуабгъэ щыжапщ мафІэ шынагъэншагъэм и хабзэм ткІийуэ фытет:

- жыг хъуэнщІахуэхэр, кьыхаха пхъэхэр зыхэль мэз лъапэхэм, уэз итыригъуэхэр, тхьэмпэ гъуэхэр зыхуэзэ щІыпІэхэм, апхуэдэу кьудамэ кьеуохахэм я щІагъэм мафІэ щымыщІ, ар зэщІэнауэ кьэмыгъэзэн, фыцКІыжьын и пэкІэ фегугъуу игъэзэнкІыфІ;

- жыг лъабжьэхэм, мэз хуейхэм, хадэхэм, губгъуэхэм уэз гъуар щымыгъэз;

- фызекІуэу тутын фемыфэ, мафІэзэ, кІэф щІэгъэнахэр, Іугъуэ кьызыхиху хъыданхэр хьифІэвмыдэз;

- хъуакІэр зыгъэнкІыфІ Іэмэпсымэхэр зытемыт хьэльэзешэ машинэкІэ мэзым фыщІэмыхьэ;

- дагъэ зыльэІэса, бензин, фэтыджэн, нэгъуэщІ гъэсынпхъэ зыхэт зэраухэщІ материалхэр хьифІэвмыдэз;

- дыгъэр щыгуащІэ щІыпІэхэм птулькІэхэр е абдж кьутахуэхэр кьыщыбмынэ, абдж кьутахуэ закъуэм дыгъэ бзийр зыщІишэу мафІэс кьишэнкІэ зэрыхъунур зыщыбмыгъэгъупщэ;

- зыгъэпсэхупІэ щІыпІэхэм пхъэнкІыйр кьыщывмынэ, тхылъымпІэкІэ, хьэхъущыкъуакІэ, нэгъуэщІ кІэрыхубжьрыкуухэмкІэ ахэр фымыуцІэпІ.

МафІэр зыхэщІэнэу гу лъыфтэмэ, фымыбэлэрыгъ. Іугъуэмэ кьыфщІихьэмэ, исыр зищІысыр, жыр кьыщІеуэ лъэныкъуэр, мафІэсым зиубгъэщмыжь шынагъэр зыхуэдэр, а щІыпІэм сабий щыІэмэ зэнгъащІэ. Зэманыр пщІэнкІэ ффэмыкІуэдын щхьэкІэ, фи кьрукІэ фхуэгъэгъункІыфІынуми, дэІэпыкъуэгъу фыхуэйми зэпэфлъыт.

Егугъупэу зэщІагъэна икІи ягъэнкІыфІыжа мафІэр кьызэщІэрыуэжьинкІэ хъунущ пхъэдзакІэхэм е пхъэ ныкъуэсхэм я кІуэцІым зы хуэдэкІэ цІыкІу кьинамэ. Жьым ар зэщІигъэпІэжьафынущ. Абы кьыхэкІыу, мыІэмалыншэу мафІэ пщІы хъунукъым.

Мэзым мафІэсым фыщрихьэлІэрэ, фи закъуэ фхуэмыгъэнкІыфІынумэ, ар кьыщыхъуа щІыпІэр пэжу зэхэгъэкІыпхьащ. Зеиръэзыхь, жьы кьеуапІэмкІэ мафІэбгъур щывбыдэ е фыбгъурыту фыкьыдекІуэкІ, и щІыбым фыкьыдыхъэ. ЩІыпІэ зэІухам фызэрыпэсу, щІыгум лъахъшэ зыхуэфщІи, фыбауэ, абы Іугъуэр щынэхъ мащІэщ. Іугъуэр етамэ, жьэІупхъуэгъэр, напэІэлъэщІхэр, фи щыгъыным щыщхэр кьэнгъэсэбэп. А щІыпІэм фыкьызэрикІыу, мафІэсыр кьыщыхъуам, абы иубыдыр зыхуэдизым теуха хъыбарыр зыхуэфащэ ІэнатІэхэм евгъащІэ. Іэрпхъуэр фымыхъу, фымыгъжьей. ЩІытыкІэр зэпэфшэч. МафІэсыр кьыщыхъуа щІыпІэр, абы и кІуапІэр, зэрызиубгъу псынщІагъыр кьэфхутэ, гъунэгъуу щыІэ щІыхуэхэм икІэщІыпІэкІэ хъыбар евгъащІэ.

Зы лъапсэхуакІуэ кІуэхэм, мэкъумылэ зыгъэхьэзырэм, мэзым щылажьэхэм мафІэм фыхуэсакъыну дыныволъэІу. Мэзыр сыхьэт бжьыгъэм мафІэм ес, ауэ и зэфІэгъэуважэным илъэсищІкІэр токІуэдэ.

МафІэс фрикьэзэІэмэ, ар кьыщыхъуа щІыпІэм, абы уэзрынэсну щІыкІэм теуха хъыбарыр зэпымыууэ лажьэ 8-800-100-94-00 телефонымкІэ мэзыр зыхъумэжэм хъыбар евгъащІэ е «Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэзхъуэм» Іуэхуцапі»э ГВУ-м и диспетчер управленэм и щІыналъэ пунктым 8(8662) 97-38-76 номерымкІэ фыпсалъэ. Къэрал кІэзонэ ІэнатІэхэм-мэз хозяйствэхэм я дежурнэхэм я телефонхэр:

«Бахъсэн мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86634) 26-151

«Дэлъыкъуэ мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86637) 42-4-96

«Лэскэн мэз хозяйствэ» ГКУ-м - 8-903-491-88-78

«Май мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86633) 71-3-57

«Пашык мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (8662) 97-21-47

«Тэрч мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86632) 41-19-53

«Шэджэм мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86630) 4-19- 94

«Шэрэдж мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86636) 74-2-55

«Іуащхьэмахуэ мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86638) 79-2-15

МафІэс шынагъэншагъэмкІэ хабзэхэр мэзым щызымыгъэзащІэ, абыхэм зыгъэхьэзырэм, мэзым щылажьэхэм мафІэм фыхуэсакъыну дыныволъэІу. Мэзыр сыхьэт бжьыгъэм мафІэм ес, ауэ и зэфІэгъэуважэным илъэсищІкІэр токІуэдэ.

МафІэс фрикьэзэІэмэ, ар кьыщыхъуа щІыпІэм, абы уэзрынэсну щІыкІэм теуха хъыбарыр зэпымыууэ лажьэ 8-800-100-94-00 телефонымкІэ мэзыр зыхъумэжэм хъыбар евгъащІэ е «Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэзхъуэм» Іуэхуцапі»э ГВУ-м и диспетчер управленэм и щІыналъэ пунктым 8(8662) 97-38-76 номерымкІэ фыпсалъэ. Къэрал кІэзонэ ІэнатІэхэм-мэз хозяйствэхэм я дежурнэхэм я телефонхэр:

«Бахъсэн мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86634) 26-151

«Дэлъыкъуэ мэз хозяйствэ» ГКУ-м - (86637) 42-4-96

Хуэмысакъыу мэзылъэр мафІэм хезыгъасхъэр е абы и зэран езыгъэкІыр жэуапым ирашалІэ:

сом мини 100-250-кІэ йотхьэкъу (сом мини 150-м кьыщыщІэдзауэ мини 250-м нэс я уасэ хэщІыныгъэ кьахуихьамэ) и уладхэмрэ ягъэтІысауэ илъэси 2 нэблагъэкІэ зэрыщысынум иІэну хэхъуэмрэ зыхуэдизым елытауэ (хэщІыныгъэшхуэ яритамэ, илъэси 2,5-м нэс тралъхь);

фІэкІыпІэнщэ лэжьыгъэу сыхьэт 480-м нэблагъэ тралъхь);

зэрагъэзэкІуэж лэжьыгъэу илъэси 2 пІалъэм нэс хуагъэув;

илъэси 3 пІалъэм нэблагъэ (хэщІыныгъэшхуэ кьахуихьамэ, илъэси 4-м нэс) зэрыхагъэзыхь лэжьыгъэ ирагъэхь;

илъэси 3-м нэблагъэкІэ ягъэтІысэ (хэщІыныгъэ ин яритамэ, илъэси 4-м нэс) трагъэхь.

Мэзылъэр зыгъэсэр, мафІэм и зэран жыгхэм езыгъэкІыр мыпхуэдэ жэуапым ирашалІэ:

илъэси 8 пІалъэм нэскІэ ягъэтІысри (хэщІыныгъэшхуэ кьахуихьамэ, илъэси 10-м нэблагъэкІэ) сом мини 100-м щегъэжьауэ мин 300-м нэс кьуэдыуэ тралъхьэ е и уладхэр зэрыхъумрэ язы мазэм кьыщыщІэдзауэ илъэс ирикъуэкІэ абы иІэну нэгъуэщІ хэхъуэмрэ тращІыхь, е ахэр кьаІылъэгъкъым;

сом мин 250-м кьыщыщІэдзауэ мин 400-м нэблагъэ кьуэдыуэ тралъхьэ (хэщІыныгъэшхуэ яритамэ, сом мин 350-м щегъэжьауэ мин 500-м нэс) е зы илъэсым кьыщыщІэдзауэ илъэси 2-м нэблагъэкІэ ягъэтІысам и уладхэр зыхуэдизым теуха (хэщІыныгъэшхуэ кьахуихьамэ, илъэси 2-м щегъэжьауэ илъэси 3 нэс кьащтэ).

СОТТАЕВ Къурмэн,
КЬР-м мэз хозяйствэмкІэ и къэрал комитетым и унафэщІ

● Унафэщым и псалъэ

Дегугъуу мэзхэр дывгъэхъумэ

● КЬР-м и прокуратурэм

Судыр къыпоплъэ

КЬР-м и прокурорым и къуэдзэм Іэ щІидзащ Жмтхьэр Ищэ къуажэм щыщ Дадуев Русиим хуэпсыкІуэ кьаІэта уголовнэ ІуэхумкІэ тхылым.

АР ЯГЪЭКЪУАНШЭ УФ-м и УК-м и 33-нэ статьяи и 5-нэ Іыхьэм, 208-нэ статьям и 2-нэ Іыхьэм, 222-нэ статьям и яп1э Іыхьэм кьыщыгъэльэгъуа щІэпхьаджагъэхэр зэрилъэкъамкІэ (хабзэм кьемыцІэгъуэ зыгъэщІауэзэдауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и щІыналъэм щызэуэзыдзащІэ гупхэм щыщхэм эрахъуэжьІэщІам, щэхэр, кьагъащауэ Іэмэпсымэхэр хабзэншагъэкІэ зэрызыІэригъэхьам, зэрихьуамэ, зэрызэрихьам папщІэ).

Уголовнэ Іуэхур кьыхэІуахащ Урысейм и ВМД-м КИФЩІ-м щиІэ Іуэхущапі» ихьыщыхьэм и гъэкІуэхэм абы и пІэзупІэм автоматышэ, пулеметыш зэмылІэужьыгъуэхэр, РГН гранатэхэр, гранатэ Іэрыдзэхэр, кьыхэрагъауэ Іэмэпсымэхэр кьыщагъуэта гъэщІагъэ. Іэщэ кьэзыщта щІэпхьаджащІэхэм я лъэІукІэ 2009 гъэм и дыгъэгъазэм кьыщыщІэдзауэ 2012 гъэм и мазае пщІондэ Налшык кьалэм и бзэрхэм ерагъэкІуэкІ. Ар щІэныгъэхэр, хущхьуэхэкІэхэр кьыщыщхэуурэ Шэрдж куейм и мэзхэм зыщыщзэгъэщкІу бзаджащІэхэм яритащ. КьыщыщмэщІауэ, зэщІуэзэда щІэпхьаджащІэхэм ящыщхэр автомашинэкІэ Шэрдж районым мызэ-мытІуэ гъэпщкІуэу кьызэрыщриущэкІар следствием кьыщІигъэщащ.

Хэпльэн папщІэ, уголовнэ Іуэхур судым ягъэхьащ.

КЬР-м и прокуратурэм и пресс-Іуэхущапі»э.

Шакъ Елбэрд

Полковникым и тыгъэ

Шэрэдж районым щыщ Бабугент кьуажэм щыпсэу Мокаев Абдурэхьим лъащхьэрыгъажэ иІэну зыгъэщІэхьэпсыр кьэрал кІэуцІ ІуэхуэхэмкІэ министру КЬР-м щыІэм и къуэдзэ АфІэунэ Зураб Интернетым кьыщыщІащ. Ар КЬР-м Лъжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкІэ и министерствэм кьызэІуиха «Цыкіуэм я хьуэпсапІэр яхьэуІащІэмкІэ ядэІэпыкьу» папэкІуэцІым иратхат.

«ЩІалэ цыкІум и сурэтыр зэрыгъэльагъуэ ар заншІэу сигу ирихьэжьащ, ипкІи згъэгуфІэну мурад сщІащ. АтІэмэ псоми нэхъыщІэ диІэщ икІи ахэр дгъэгушхуэну Іэмал щыдгъэтІысыну деж дэри дэрэжьгъуэ кьыдет», - кьытхуиІуэтэжащ АфІэунэ Зураб.

Иджыблагъэ и ныбжьэгъуэр щыщІыну ар Бабугент кьуажэм кІуащ. Хуаша тыгъэр щилъэгъуам щІалэ цыкІум и гуфІэгъуэм кІэ иІэтэхьам. Ар заншІэу щэри лъакъуэрыгъажэм и лъэгум щІэпІащ. Абдурэхьим и анэ Земфирэрэ и адэ Сафаррэ хьэщІэм фыщІэ хуащІащ и гуапагъэм папщІэ.

Мокаев Абдурэхьим кьуажэ школым фІыуэ щоджэ, «Оками» каратэ-кёкусинкай клубым зыщегъасэ, унагъуэ ІуэхуэхэмкІэ и адэ-анэм я щІэпсэкъуэнщ.

БОЗИЕВЭ Залинэ,
Шэрэдж муниципальнэ районым и щІыналъэ администрацэм и пресс-Іуэхущапі»эм и лэжьакІуэ.

60

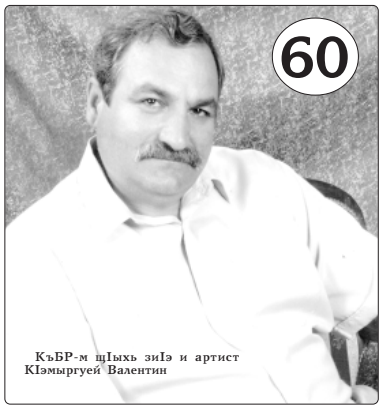

КъБР-м щIыхь зиIэ и артист КIэмыргуей Валентин

● Ди псэлъэгъухэр

Театрыр фIыма, уэ уифIщ, Iеймэ - уэ уи Iейщ

***Хэт зэхэзымыхар: «Дунейр театрщ, дэтхэнэ цIыхури джэгуакIуэщ». Шекспир и псалъэхэм я пэжагъым щыхьэт техIуэ хуэдэ, ныбжьыкIэ щымытамэ, актер IэщIагъэр апхуэдизу зи щIэщыгъуэр имыкIыу лIэщIыгъуэ бжыгъэкIэрэ къекIуэкIынтэкъым. Дэтхэнэ спектаклми кIэ зэриIэм ещхьу, псэуныгъэм узыIунгъуэв IэнатIэ псори зи чэзу къудейуэ зэрыщытыр, фIыми Iейми захъуэжьну зэрыхьэзырыр тщымыгъупщэн щхьэкIэу пIэрэ дызэрыплъэ гъуджэу къыддекIуэкI театрыр щIэдмыужгъур?**

***КIэмыргуей Валентин утыку къыхьэу псэлъэн щIидзэмэ, сыт хуэдэ роль игъэзащIэми, жиIэр унгу зэрырихьынур, и джэгукIэм гупсэхугъуэ къызэрыздихьынур пщызымгъэгъупщэ актерхэм ящыщщ. Абы и ролхэр гушыIэ зэфэзэщым тещIыхьауи гукъеуэ защIэу гъэпсахэми ящыщкъым. Нобэрей махуэр зыхуэныкъуэ, уэ пхуэдэ, сэ схуэдэ, махуэ кьэс гъащIэм къыщыпщIыхуж, е, нэхъ пэжу жыпIэмэ, зыкъозыгъэщIыхуж лIыхъужьщ абы утыку кърищэр. Ауэ сэы артистыр сыт хуэдизу пIэрэ?**

- ГъащIэр къохъулIауэ убжрэ?

- Уей, собжым, мы дуней дахэм сыщытеткIэ. Сыкъыщалъхуа щIыпIэм хуэдэ щы-Iэкъым. Мес, дыгъэр кьопс, бгыхэр уолъагъу, а бгыхэм дэри нэхъыфI дащI, Iуэхуфl гуэр злэжьарэт, лъэужь дахэ гуэр къэзгъэнарэт жыуагъэIэ.

- Псори зыщыгъуазэ «артист» Iэщ1агъэмрэ «адыгэ артист» жыхуаIэмрэ зыгуэркIэ зэщхьэщыкIрэ?

- ЗэщхьэщыкIыщэу къыщIэкIынкъым, адыгэ артистыр а Iэщ1агъэ дыдэр зиIэ франджыми урысми ещхьыщ зэрыслъагъур. Ауэ уэщыдыгэкIэ, хабзэ нэхъ пэхьлъу, нэхъ Iэдэбу, нэхъ бэшэчу ущытын хуейщ. Фыгъуэр нэхъ мащIэн хуейщ. Дэ ди театрыр къапщтэмэ, ар диIэкъым. ГъэщIэгъуэнщ апхуэдэу зэрыщытыр, ауэ пэжыр пэжщ: зыр зым ефIгъуэу, адрейм къылъысар фIэнэхъыбэу, «Мо ролыр щхьэ мобы ирата, сэ щхьэ къызамытарэ?» - жаIэу, апхуэдэ щыIэкъым ди деж.

- Утыку укъыщихьэкIэ къэбгъэлъэгъуэн хуей щIыхум и хьэлэр уэрын щемыщхьым деж гугъу?

- А къэбгъэлъагъуэм и фэм уимыхьэу хъунукъым. Станиславскэм жиIакъэ: «Зумыхъуэжу нэгъэщIэ цIыху ухъун хуейщ». Аращ зэрыщытыпхъэр. Аткрыым сыт щыгъуи зэ зэралъагъуам хуэдэу зыкъигъэлъэгъуэжмэ, и пIэм ижьыхьа хуэдэу мэхъу. Ар нэхъ мащIэу дызэриIэным яужь дитщ. Зы ролым зы щIыкIэу, адрейм тIэкIу нэгъуэщIу уихьэрын хуейщ.

- Къигъэлъагъуэ щIыхум и хьэл-щэным актеры хэIэбэфу щыт хьэмэрэ псори режиссерым и закъуэ и Iэмыщ1э иль?

- Дэ щыIым арещхьщ, жаIэр дгъэзащIэу аращ. Дэ зыри дэлъытакъым.

- Къэбгъэлъэгъуэн хуейм и щыфIэIыфэр уи псэм кьимыщтэмэ-щэ?

- Улахуэ къущаткIэ, уи псэм кьищтэми кьимыщтэми ухуиткъым умыдэжгъу, ар роль нэхъыбэкъэуи нэхъ щIыкIууи щрырет.

- Щ1ыхухэм щапхъэ Iей уахуэхъункIи хъунукъэ? Псалъэм папщIэ,ефэрей гуэр щIалэфIу къэбгъэлъэгъуэн хуей? (*мэдыхьэшх*). Ар зэрефэр нэхъыбэу къэзгъэлъагъуэу щытмэ, абы хуэдэхэм сезауэу, себэну аращ кьикIыр. КьызэхъулIэмэ, абы ещхьхэр ауан сщIыуэ, сыщIэнакIэу аращ. Щ1энхабзэм и гугъат тщIымэ, Франджым кьикIауэ илъэс зыщыппI ипэкIэ «Врачи доброй воли» жаIэри зы гуп щыIащ мобы, Жор Плъыжьым пыщIауэ. Ди спектаклищ епльащ ахэр кьакIэри: «Гуапэ абгъэ», «Щ1ыхущ икIи джентьменщ», «Гулъытэншэ хъуахэр» жыхуиIэхэм. «Дэ Франджым щыдиIэкъым мыпхуэдэ актерхэр», - заумысижащ абыхэм нужькIэ.

- Ди щIыхухэми аращ жаIэр. Театрыр ахъшэ хуэныкъуэщ иджырей зэманым лъэщIыхьэ тхакIуэ е режиссер диIэкъым жаIэу зэхэпхынщ, ауэ артистхэр зэрытелъыджэр къыхъэзымыгъэщ урихьэлIэркъыр. ИтIани нобэрей театрепльым игу зэгъэпауэ пхужьIэнукъым. Сыт иджыпсту къыдэзэрыхьыр театрыр фIыуэ зылъагъумрэ актерымрэ я зэхуакум?

- Зэманыр.

- Ар телъэщIэIуащ, ди тIасхъапIэхэр дэ езым къыдгурыIуэжьын хуейщ, зыгуэрым зихъуэжьын щхьэкIэ.

- Ялрэауэ, гулъытэ мащIэ дыдэщ къытхуащIыр. Зы спектаклым сом минищ кьихуагътIыпщу аращ. Сом минищым сыт къыщIэкIынур? ШхапIэм ущIыхьэмэ, уигъэшхэнукъым. Аращ ди унафэщIми псапащIэхэр кьылъыхъуэн хуей щIэхъур. МылькукIэ зыгуэрхэм зыкъытIагъакъуэщ щымытамэ, театрыр куэд щIат зэрыщымыIэжрэ. Апхуэдэ гулъытэ фIэкIа димыIэу дауэ дэ пщэдей дызэрыпсэунур? Сыт ди щIэблэхэм къахуэдгъэнэнур? Ди улахуэр-щэ? Ар тIысауэ щхьэхуэу зытепсэлъыхьын хуей гуэрщ.

- Дапщэ къэфхьыр?

- Факъырэ Iусщ дэ къэтхьыр, факъырэ Iус дыдэ. МинипщIым нэскъым. Ари зэрыхагъэхъуауэ. Ди щIалэгъуалэм къахьыр нэхъ мащIэжщ. Дауэ апхуэдэу уэрыпсэунур? Унэ уимыIэмэ, фэтэрыпщIэ птын хуейкъэ? СщIэркъым, кьызгурыIуэркъым. Нэхъ кьыдэуэ дыдэр аращ. Кавказ Ищхъэрэр кьызэщIиубыдащ фестиваль иIатти, театру хъуар дызэхуэсащ: Осетие Ищхъэрэри, Ипщэри, Къэрэшей-Шэрджэсри, Адыгейри, дэри. Ди улахуэм и мащIагъыр зымыгъэщIэгъуа къахэкIакъым.

- Абыхэм нэхъыбэ къахьуа ара?

- Абыхэм я улахуэр нэхъ инщ. Дэ бын къытщогугъ, Iыхьлы къытщогугъ, тщIэркъым дызыхуэкIуэнур.

- Ар къэрал псом щызекIуэ хабзэмэ, щхьэ дыдейр къащхьэщыкIрэ адрей республикэхэм?

- СщIэркъым. Къагъуэт абыхэм Iэмал гуэрхэр. Псалъэм папщIэ, Бахъсэн куейм мис мы артистхэр щыщщ. УнафэщI гуэр абы кIуэуэ, мыраш, мыр ри районым щыщщи, мыбы ущхьэ тIэкIу ефтыфыну жиIэу, апхуэдэ зыгуэру щIын хуейуэ аращ. Фирмэ гуэрым зыпащIэ е нэгъуэщI хэкIыпIэ къагъуэт. Ди труппэр, адыгэ гупыр къапщтэмэ, къыттекIуэн щымыIэ жыхуаIэм хуэдэщ. Iэзагъыщхуэ зыбгъэдэлъ гупщ, сытри къаджэгуфынущ, хэти дыдэлэжьафынущ. Къыдохъуапсэ, сыту зэфIэкIыщхуэ фиIэ жаIэри. Ауэ ди зэфIэкIыр зыщIыпIи нэскъым. Ди Къэбэрдей-Балъкъэрыр къащтри, Урысей Федерацэм и цIыхубэ артисту зыри диIэкъым. Тут Заур, ар уэрэджыIакIуэщ, езыр Мэкъуу щопсэу. Темыркъан Борис, ар режиссерщ. Ауэ драмэ актерхэм ящыщу зы медаль, зы орден е а зи гугъу сщIа цIэ лъапIэр зрата яхэткъым. Щхьэ димыIэрэ? Дыкъагъэсэбэпри, абыкIэ зэфIокI. ЦIыхухэм фIыуэ дыкъалъагъу, я гуапэ дыдэу къыдопль, ауэ унафэ зыIэщIэлъхэм зыри кьытхуащIэркъым. СщIэркъым ар къызыхьэIыр. Е зыгуэр кьытхуащIэну кьезыхьэр хуейми, къэрал унафэщIхэм кьыхуамыдэу ара, Кавказым щыщхэр дамыгъэлъапIэмэ яфIэфIу. Апхуэдэу жыпIэнущи, адрей республикэхэр дыдейм ещхьыкъым. Мэкъу дыщыщеджэм кьытхэщIэмыхьэу щытахэр зы къэмнэу УФ-м и цIыхубэ артистщ. Ди закъуэкъым зи гугъу щIу - ди республикэм щыджэгу урысхэри балькъэрхэри, адыгэхэри дахэтыжу дыгулъытэншэщ.

- ИтIани фолажьэ.

- Долажьэ, абы демыгупсысу. Мыр сэ щхьэ къызамытрэ жысIэу кьыпфIэщIынкIи хъунущ, ауэ аракъым Iуэхэр зыIутыр. Къызэрытхущытыр, дакъызэрыфIэмыIуэхур Iупщ1 епщ1 абы. Тхуэфащэ гулъытэ къызэрытхуамыщIыр ди улахуэхэм я инагъми къеГъэлъагъуэ. Фэтэрыпщ1э птын хуейкъэ, гуауэ, гуфIэгъуэ ухьыхьнукъэ? Гъуэгупщ1э пщIын, ушхэн хуейщ. Дауэ а улахуэм узэририкъунур? Iуэху блэкI куэд щыIэщ гъэзэщIэн хуейуэ, псори сольагъу, ауэ ди дежкIэ зыкъыщIамыгъаазэр кьызгурыIуэркъым.

- Дызэрыльэпкь театри хэль хъунущ абы.

- Дызэрыльэпкь театр щхьэкIэ, зыри зытедгъэкIуэнукъым дэ. ЗэфIэкIыщхуэ яIэщ ди лэжьакIуэхэм. Кинохэм хэтахэри ди мащIэкъым. Зи щхьэ пщIэ хуэзыщIыж режиссер Iэзэхэми, псалъэм папщIэ, «Белое солнце пустыни» фильмыр тезыхахэм хуэдэхэми, дадэлэжьащ, хуабжьу арэзыи хъуахэщ. Дэни дыгъакIуэ. Бытырбыху фильм щытрахати, Шыбзыхъуэ Басир роль пэрытхэм языхэз щигъэзэщIащ. А зы къудейм щхьэкIэ кьеПт хъунт абы «Урысей Федерацэм и цIыхубэ артист» цIэр. Зыри кьыхуагъэфэщакъым. Сэри «Белое проклятье» фильмым сыхэтащ, режиссерыр хуабжьу къысхуэрэзэзмуэ дызэдэлэжьащ. Зэмамэ декIу жыхуаIэм хуэдэу еджапIэ бэлыхьщ дэ къэдуэха Щукиным и цIэр зезыхьэ училищэр. Абы дэ нэхърэ нэхъыфI курси щIэсакъым. ДыкъэкIуэжри театрепльхэм фIэкIа зыри кьытхуэмеIэ хъуащ. Ари Iэджи и уасэщ. Тхьэм щхьэкIэ, унэхэр кьыдатащ. Аракъэ зэрыщытын хуейри. Е улахуэшхуэ ет, е унэ ет. Дэ къэтхьымкIэ зэи унэ кьыпхуэщIэнунукъым.

- НэгъуэщI лэжьыгъэ пхуэгъэзащIэнукъым, укъызыхуигъэщIар мыращ.

- Псалъэм папщIэ, кинодиие диАмэ, абыкIэ къэдлэжьыфынут. Ауэ сэ си Iэщ1агъэмкIэ кьысхуэлэжьынукъым. Зэштегъэгу гупхэм сахьыхьэну ара кьежьащ1э школым сабий цIыкIуэхэр щедгъэджэну? Абыи деплъащ, пщIэм нэхърэ птхыр нэхъыбэу, кьыпэкIуи щымыIэу. Ар емыкIушхуэщ. Мэкъуу кооператив хуэдэу зы лэжьыгъэ гуэр актерхэм ягъэзащIэмэ, запщIэу доллар минипщI, мин тIощI кърат. Дэ игъащIэм апхуэдэ тлъэгъуакъым икIи тлъагъуну кьыщIэкIынкъым. Илъэс зыбжанэ и пэкIэ мыбы къакIуэри фильм гуэр щытрахати, зы махуэ техьгъуэм доллар миниц-минитху ирату щытащ. Дэ дыдейхэм зы махуэ техьгъуэм доллар рищэрэ щэ ныкъуэрэ къалъысу аращ. Зэхуэдиз?

- ХэкIыпIэ гуэр кьэгъуэтын хуейщ. ДэнэкIэ кьыщедгъэжьэнур?

- ХэкIыпIэ дэракъым къэзыгъэтын хуейр, ищхьэмкIэ щыIэ унафэщIхэращ. Щэнхабзэм хуаIэ щытыкIэр яхъуэжьын хуейщ. Хуеиж лъэпкъыр езым и щэнхабзэм? Шэч хэлъкъым, хуейщ. Дэращ а щэнхабзэм и уэрщIакIуэ хъуну кьызытехуэр. Ауэ, кьысхуэгъэгъу, сыт уи уэзэщIакIуэ уи гъуэншэджыр кьиудауэ е дыжауэ, кьопльхэм яфIагъуэныкъ ухъуу? Апхуэдэу дауэ щапхъэ кьыззэрыптрахынур? Кино техыпIэ щымыIэу дауэ? РеспубликэщIэжжкъым кинотехыпIэ зимыIэ, мис абы кьыщалэжжыфынут актерхэм зыхэпсэуэкIыи ахъшэ. Дэ зыри диIэкъым.

- Куэдым ягу кьоуэ лъэпкь киностудие дызэримыIэр.

- Шэщэным, мис, кьызэIуахащ киностудие езыхэм ейуэ. Осетие Ищхъэрэм куэд щIауэ яIэщ. Дэ диIэкъым.

- Гугъу ара ар кьызэбгъэпащ1ыну?

- Гугъу дыдэуи кьыщIэкIынукъым. Урысейм и кинематографистхэм я зэгухьныгъэм и унафэщI Михалков Никитэ мыбы кьыщыкIуам Iуэхугуфиб икIи щIыпIэкIэ гъэзэщIэн хуейуэ кьыхихьжыкIат. Япэрауэ, «Победа» кинотеатрыр зэрагъэпэщыжу абы кинофонд кьыщызэIуахыну. Абы яужь ихьахэщ. Гъуэзджэм уэлэжьэ факультет университетым кьыщызэIуахыну жаIати, ари зэфIагъэкIащ, Сокуров Александр и унафэщIщ, щIалэгъуалэр щрагъаджэ. Киностудие кьызэIухьнири а плъапIэ ягъэувахэм ящыщт, ауэ ямыгъэзащIэу кьэнащ. Илъэсым фильмитI щытрахыну яукъуэдиат, ауэ и пIэм икIакъым Iуэхур.

- ЗыгъэзэщIэн ямыгъэтауэ ара кьыщIэкIынщ.

- СщIэркъым. ИщхьэкIэ зи гугъу щысщIар ди лэжьыгъэм пщIэ кьызэрыхуамыщIыр аращ, армэкъуэмэ сэ сысымэджати, хъарзынэу кьызэдэIэпыкъуахэщ, ахъшэфIи кьысхуагъэхьащ, Тхьэр арэзы кьахухьу. Iуэху бгъэзащIэм гу кьыщIыламытэм и деж, уи лэжьыгъэм зыри хуэмейуэ, уэри зыри ящымыщIысу кьыщпхуэху. ФIыуэ зыри мы дунейм щymылэжь хуэдэу уопсэу.

- Ахэр уи нэгум щIэбгъэту улэжьафынукъым.

- ЩIэдгъэткъым. Дигу кьеуэ тIэкIу зыщхьэщыдогъэкIри, долажьэ кьызыфIэдмыгъэIуэхуу. ИужьрейуэГъэуува спектаклым («А при чем здесь ХьэпIапI?») епIлъахэр щыту дакъикъипщIкIэ Iэгу кьытхуеуат.

Мыри кьыхэзгъэщынут - театрым хуэпабгъэу ящыщ

Кавказ Къухьэпlэ дахащым и адыгэ лъагъуэжьхэмкlэ ирикlуэныр фlыуэ зыльдагъуэм ди гъуэгуанэм пыдоущ.

ЩIАЛIПIЛI дыхъуу, Бышэнхэ Хьэбасрэ сэрэ, ныбжьыщlэхэу Бышэн Адэсынрэ Мэрэмыкъуэ Амиррэ Адыгэ Республикэм и къалащхьэ Мыекъуапэ пlэ дыдэкlри, Щхьэгъащэ псы-хьуащхьэ кьыдэс Гъуаэзэрыпlпэ жьлэ цlыкlум дынэсащ. Абдеж нэху дыкъыщекlри, къухьэпlэ лъэныкъуэмкlэ щыlэ щlыпlэ бгым лъэсу дыкlэрахьащ.

Махуитlенкlэ, къуакlи-бгыкlи кьыхьэдэнкlыу, дыздынэс кьыдэфlэкlыу, бгыщхьэ аранэ папщlэхэр зи плъапlэ гупыр махуэ ещанэм сэнтх гъэрым дыщхьщхьащ. Деплъыхьу, гу лъыдотэ: Щхьэгъащэ псыхьэ бгыщхьэхэмкlэ аргуэру зэ дыщыхуэзэжат. Ар апхуэдэу зэрыхьунур гъуэгугъэльагъэ картэхэм нэхъ пасэу мыващхьэ Іами», теплъэгъуэм дыззэрынэсу гъэщlэгъуэн тщыхъащ.

Іуащхьэ лъащlэ бгыщlэри, адэкlэ къыщыльэ хуейри, ар къэзыухъурехьыжьыкlэ мэзыльэ бгыжьхэри пхуэмыйуэтащlын хуэдизу дахащэт, узыlэпызыщэт. Зэманыр гъэмахуэкlэм нэблэгъами, бгырыльэ мылхэр бгыжьхэ дурэшхэм щыдэплъагъуэрт. Щхьэгъащэ и псы кьуэпсхэр щызэхъельэдэж лъапэрытми ижьыжьмкlэ гъэкlутlэкlууэр Лагъуэнакъэ бгыщхьэ тафэм зыхуишырт. Дызыт бжьэпэм и лъабжьэм зыщlэзыбгъуэ удэзыпlэ гъуэфлыъэми, кьопсэльэнхэм хуэдэу, зыкьрихьрт. Плъэмыкlыу усэгу уещlплъагъэм:

Кьызыхэщ Кавказ шыгтхыжьым
Уардэу щыхьэпlлыкlыу
Фlыщтхыжьым,
Дыщыуплъэм и
нэпкыжьым,
Кьытщихуащ дэ жьжь
акъуэжьым.
Ар кьызэдикlри хы
лъэныкъуэт.
Иджы абы дэ
-дыхуэунькъуэ?

Пэж дыдэуэ гъащlэ, ар махуэм жьышхуэ кьыщепщэрт. тенджыз фlыцlэ псыIур уи гъуаэзэу ищхъэрэкlэ уэкьщикlкlэ, мы Іэгъуэблагъэм и нэхъ лъаратlэ дыдэу кьыщалыгъэ Фыщт Іуащхьэжьым и сэмэгу лъэныкъуэмкlэ щхьэдзэхэпlэ тхум ущыхуозэ. Мы сэнтхри абыхэм щыщlу зыбгъ.

Араизжь зэхуакуэхэм кьыдэкlыу, бгъ нэкlуэхэм ежхэхьж псыр, дыгъэ бзыйм дэджэгу фlэкlа умыщlэу, уIуплъамэ, нэри пэри тlэпхъы, тlуащlэ лъащlэм кьыдэпщlыпlащlкlырт. Щхьэгъащэ и псы кьуэпсхэр щызэрихьэлlэжьы, ихьыжьрытми, ижьымкlэ тlэкlу-тlэкlуурэ, Лагъуэнакъэ бгыщхьэ тафэм зыхуишырт. Дызэх бгыщlэм щыщlэращlэ хуейр «Фыщт» зыгъэпсэхуэмкlи уи гъуэгу-хьэ тафэм зыхуишырт. Дызэх бгыщlэм щыщlэращlэ хуейр «Фыщт» зыгъэпсэхуэмкlи уи гъуэгу-хьэ мыбдеж зэриттым нэхьри игъэбжьыфlэрт.

Аддэ жьжьэу, кьуэкlыпlэ лъэныкъуэмкlэ нэгъуаэзэм кьызэщlыбыдэ щlэпlыпlэм кьыщегъэжьауэ, тхуни-нэхэм зимыlэж мэз абрагъуэр, мыщэжьым хуэдэу, кьуакlи-бгыкlи кьымыгъанэу, мыдэ дз дызытет нэпкым нэс кьлэбгъэрти, дз тхуэзанщlэ хуей дахэ цыкlум и гугъу имыщlу, нкьыуреягъкlэ кьыщыкт Іуащхьэжьхэм и «Іыапэр» яхуишырт. Кьуэпс цыкlу-цыкlуурэ зэхьэльдэж псыр здэжь лъэныкъуэр зыхьэмыкlыльэжу, Щхьэгъащэ кlейм сэмэгумкlэ зигъаазэрти, ищхъэрэкlэ щlыпlэ Гъуаэзэрыпlпэ жьлэ цlыкlумкlэ «еплъэкlыпт».

Щlалрилъыр Щхьэгъащэм ипlэдым псыльхьэ дышыщlыхьэм, «Фыщт» зыгъэпсэхуэпlэм и унэхэм ящыщ зым и щхьэгъубжэ я лъабжьэм кlэщlэс цыхухьхэм зы къаэхэгуоукlащ: «Смотри, черкесы идут!- жиIари. «Щхьэгъащэ!- Іуащхьэ! мыбыхэм!» - дгъэщlэгъуащ дэри. Дз, ди щlалрыгъуаэзт икlи дригушхуэрт адыгэ-абазэ, апшlэхуэ лъаэхэмыщи дызэрытым.

«АптIэхъуэ» - арат убыххэм зэрерджэр Кавказ щытхъыкыим и ищхъэрэ лъэныкъуэмкlэ щыс адрей зэблагъэ лъэпкъхэр: абазэхэхэр, бесльэнейхэр, кlэмыргуейхэр, къэбэрдейхэр, нэгъуэщlхэри. Дэнэкlэ щыlэ адыгэми абазэми зы лъабжьэ дызэриlэм, благъасэкlэ дызэрыlуэныщlам шэч кьытезымыгъэхьэм дэри дащыщlри, мыбдежым дыщыхьамэу кьэтlпытlэртэкъым.

Мэз Іув гуэрэнхэм дакъыщlпхъкlми, абыхэм къащхьэщытыж губгъуэ шэнэрыкlэ дыщыщlэхэзекlуэми, гъэрэум зэшыгъуэ жыхуаlэр зэнкlыщlэхэхэщlакъым. Ауэ, кlуэтэху кьэсн нэхьри нэхь дахэжьуэ зыкьыщэжьэхых гъуэгуанэр щlыщlэрыгъуэ кьыщlыкlыу щlыщlэхэзекlуэми, гъэрэум зэшыгъуэ жыхуаlэр зэнкlыщlэхэхэщlакъым. Ауэ, кlуэтэху кьэсн нэхьри нэхь дахэжьуэ зыкьыщэжьэхых гъуэгуанэр щlыщlэрыгъуэ кьэтlпытlэртэкъым.

Бгы аранэхэр ди гъуаэзу, Дыдэпlлъэмрэ, щхьэр ноаэзу, Дыпокlыекlри Фыщт и
бгъэущlым,
Фlыр щыдгъафlэуэрэ ди
гущlэм...

Мыбдежым гу лъытIтат дызыблэкlі Іуащхьэжьым ипщэкlэ гъэза и кьыр дзакlэхэр, дыгъэм зэрижьэм и нэщэнэу, зэрыдыщафэ-хухьыфэм. Апхуэдэу гъэкlым зэрыщlытыр ищхъэрэ-кьуэкlыпlэмкlэ гъэза нэпкъыжьхэр. Ахэр морафэ-фlыщlафэт. Кьурышм иlэ теплъэм зыщыщэрихьэжьхэ щlыпlэр хуэзэрт Мейкьуапэкlэ зызыгъаазэ кьуэладжэхэмрэ тенджызэ Іуфэм хуех кьуэ кlуэщlхэмрэ и эпlупlыпlэ, Кавказыр «Ищхъэр», «Іущхьэщlыбэ» Іыхьитlу гуэша щыхьэж Щхьэгуащэ (Белореченскэ) щхьэдзэхыпlэм.

Бгырыкlуэ гупыр нужьрейуэ дызыдэкlын хуей Щэрджэс (Черкесский) щхьэдзэхыпlэми дыкъыстехутащ. Мыбдежым Іэгъуэблагъэм ущызыгъэгъуэ картэ - схемэ пкъом щеlуlлащ. Дз дызытетым нэмыщlэ, мы щlыпlэм нэгъуэщlгъуэгъуэ зыбжанэ щызэхэкlырт.

Фыщт бгым и щlыб удыхьэрэ щытхъ тхыщlэм утету, ипщэ -кьухьэпlэ лъэныкъуэмкlэ махуэ ныкъуэ гъуэгукlэ укlуэмэ, зи дахагъэм пэпщlыи щlымыlэу кьальытэ тенджызэ жьей гуэрым урохьэлlэ. Абы ящыныкъуэхэр «Хыкъуэжь» йоджэр, «Хыкъуэр» жызыlм щыщlэ. «Хыкъуэр» Іыхьитlу зэпкърыпхмэ, «хым и кьуэ» жиlэ хуэдэу кьхуэ. Апхуэдэ Іуэху епlыкlэм и сурэтыщlэ Іэзэ Хьэпышт Хьисэ. Кьэбэрдейм щыщlэ щlэныгъэлI Шагъыр Іэмин «Хы кьуэ» псальэм «хы жьей» зи дэт лъэгу» мыхьэнэр кьрегъэкlі. Адыгэ Республикэм щыщ щlэныгъэлI Мерэтыкъуэ Кьасым «Хыкъуэ» псальэм псыIум Іус шапсыгъэр «дельфиным» зэрерджэм хуегъаIуэ.

Тенджызэ жьей и псы щхьэфэм щыIуэ метр зэбгъуэзнатlэ мин 27, 5 -рэ еубыд. Кьыдзэрыщlэкlымкlэ, Абхъазым щыlэ Рицэ псы хьэрей щэрыlуэр здит щыпlэм ельытагъэ, Хьэкъуэр зэрыт «лъэгу» тlуикlэ нэхь лъагэщ. Зэрыжьитlащи, мы иужьрейм и Іэгъуэблагъэм ижь-ижьыж лъандэрэ щапсыгъ адыгэхэр щопсэу. Абыхэм я Іуэрыlуатэм кьыдзэрыдэсар. Цlэуэ зэрихьэу щытари... Сихьу хьэблэт!

Щlалхэм сэлам етыжьри, дз гъэлгу дыгтехьэжащ. Йджы дызрикlуэ лъагъэгу Щхьэгъащэ псыхьэм мыдрей и лъэныкъуэмкlэ кьыщыт джадзэжьым зыкьыщlэт. Пуащlэ лъащlэм нэхъ пlэщlэ дыщыхьум, ди лъэхэрэм нэхъ щlэжі хьуащ. Язынькъуэм и деж ижькъымкlэ дызыблэкlі Фыщт бгъкъым и аранэ щыхупlэкэр гъунэгъубзэу кьэльагъэрт:

Бгы аранэхэр ди гъуаэзу,
Дыдэпlлъэмрэ, щхьэр ноаэзу,
Дыпокlыекlри Фыщт и
бгъэущlым,
Фlыр щыдгъафlэуэрэ ди
гущlэм...

Ауэ ящыныкъуэ гупыр и щlыпlэхэм кьыща гуныкъуэгъуэм хэт щlыхуэхэр Хыкъуэ гуэлым нэхь дэкlуейри, абы и псым щыщ кьрагъакъуэрт. Икlи ар езыхэр зыдэс жьлэм нэх кьыздаxьырти, я кlуэ жьлэм пэгъунэгъуэ ежэх псым хакlэрт. Хыкъуэм кьыхаха псым щыщ тенджызэ фlыцlэм зэрыльэlэу, абы уэгъуэ зэтригъуэвыщlу, уэшхэм щригъэзэжу кьалытэрт.

Гупым иужьрей сэнтхым куэдрэ зэщыпlэжьажьым. Кавказ щытхъыжьым и пщlдыкъ тlэкlу-тlэкlуурэ дыкьыз зэрыдыхьэр мыбдежым щызэхэтlащlэ. Ди щlыб иль хьэпшып хьэльхэхэм драхужьа - сытми еръэзыхьгъуэ задэм, дрихьэжьа фlэкl умыщlэу, жэрыгъэжьа дехьэрт. Сыхьэт ныкъуэ нэблагъэкlэ джабэм лъэхъу-лъэущу деущыхьэу, дыпэмыплъагъэхъхэу, дамэщlгуэр дихьащ. А пщыхьэщхьэм ар дэ зыгъэпсэхупlэ тхуэхьащ.

Нэху дыкъыщэрекlыу, гъуэгу дытехьэжащ. Бгыщхьэхэм нэхъ пасэу щыпlыльэлъэщ уэхьым епсынщlэ-кlыу ех дri лъакъуэхэм, щ х ъ ы щ х ъ ы ж у , кьыщlэщыщlэт. Куэд ткlуа - мащlэ ткlуа, сытми, мэзыр нэхъ цlырхъ щыхьм, цlыкlу гуэрхэм я псальэмакъ ди тхьэкlумэ кьыIуащ.

Ар зищысым дегупсысыну дыхунэмысу, ди пащхьэ кьихуащ тщ нэрыбгъэ зыбжанэм кьафорэзэхыу зэхэт «УАЗ» автомашинэр, аджэфэ-мыджэф я гупыщауэ щьыхуэкlуэ щыхэр.

Тlэкlу дэжри, дызыхуэза щыхуэхэр гупитlу зэрызэхэгъэщхьэхуэкlам гу лыьттащ. Щакlуэ щlэныгъэлI Шагъыр Іэмин «Хы кьуэр псальэм «хы жьей» зи дэт лъэгу» мыхьэнэр кьрегъэкlі. Адыгэ Республикэм щыщ щlэныгъэлI Мерэтыкъуэ Кьасым «Хыкъуэ» псальэм псыIум Іус шапсыгъэр «дельфиным» зэрерджэм хуегъаIуэ.

Тенджызэ жьей и псы щхьэфэм щыIуэ метр зэбгъуэзнатlэ мин 27, 5 -рэ еубыд. Кьыдзэрыщlэкlымкlэ, Абхъазым щыlэ Рицэ псы хьэрей щэрыlуэр здит щыпlэм ельытагъэ, Хьэкъуэр зэрыт «лъэгу» тlуикlэ нэхь лъагэщ. Зэрыжьитlащи, мы иужьрейм и Іэгъуэблагъэм ижь-ижьыж лъандэрэ щапсыгъ адыгэхэр щопсэу. Абыхэм я Іуэрыlуатэм кьыздэрыдэсар. Цlэуэ зэрихьэу щытари... Сихьу хьэблэт!

Щlалхэм сэлам етыжьри, дз гъэлгу дыгтехьэжащ. Йджы дызрикlуэ лъагъэгу Щхьэгъащэ псыхьэм мыдрей и лъэныкъуэмкlэ кьыщыт джадзэжьым зыкьыщlэт. Пуащlэ лъащlэм нэхъ пlэщlэ дыщыхьум, ди лъэхэрэм нэхъ щlэжі хьуащ. Язынькъуэм и деж ижькъымкlэ дызыблэкlі Фыщт бгъкъым и аранэ щыхупlэкэр гъунэгъубзэу кьэльагъэрт:

Бгы аранэхэр ди гъуаэзу,
Дыдэпlлъэмрэ, щхьэр ноаэзу,
Дыпокlыекlри Фыщт и
бгъэущlым,
Фlыр щыдгъафlэуэрэ ди
гущlэм...

Мыбдежым гу лъытIтат дызыблэкlі Іуащхьэжьым ипщэкlэ гъэза и кьыр дзакlэхэр, дыгъэм эзрижьэм и нэщэнэу, зэрыдыщафэ-хухьыфэм. Апхуэдэу гъэкlым зэрыщlытыр ищхъэрэ-кьуэкlыпlэмкlэ гъэза нэпкъыжьхэр. Ахэр морафэ-фlыщlафэт. Кьурышм иlэ теплъэм зыщыщэрихьэжьхэ щlыпlэр хуэзэрт Мейкьуапэкlэ зызыгъаазэ кьуэладжэхэмрэ тенджызэ Іуфэм хуех кьуэ кlуэщlхэмрэ я эпlупlыпlэ, Кавказыр «Ищхъэр», «Іущхьэщlыбэ» Іыхьитlу гуэша щыхьэж Щхьэгуащэ (Белореченскэ) щхьэдзэхыпlэм.

Бгырыкlуэ гупыр нужьрейуэ дызыдэкlын хуей Щэрджэс (Черкесский) щхьэдзэхыпlэми дыкъыстехутащ. Мыбдежым Іэгъуэблагъэм ущызыгъэгъуэ картэ - схемэ пкъом щеlуlлащ. Дз дызытетым нэмыщlэ, мы щlыпlэм нэгъуэщlгъуэгъуэ зыбжанэ щызэхэкlырт.

Фыщт бгым и щlыб удыхьэрэ щытхъ тхыщlэм утету, ипщэ -кьухьэпlэ лъэныкъуэмкlэ махуэ ныкъуэ гъуэгукlэ укlуэмэ, зи дахагъэм пэпщlыи щlымыlэу кьальытэ тенджызэ жьей гуэрым урохьэлlэ. Абы ящыныкъуэхэр «Хыкъуэжь» йоджэр, «Хыкъуэр» жызыlм щыщlэ. «Хыкъуэр» Іыхьитlу зэпкърыпхмэ, «хым и кьуэ» жиlэ хуэдэу кьхуэ. Апхуэдэ Іуэху епlыкlэм и сурэтыщlэ Іэзэ Хьэпышт Хьисэ. Кьэбэрдейм щыщl